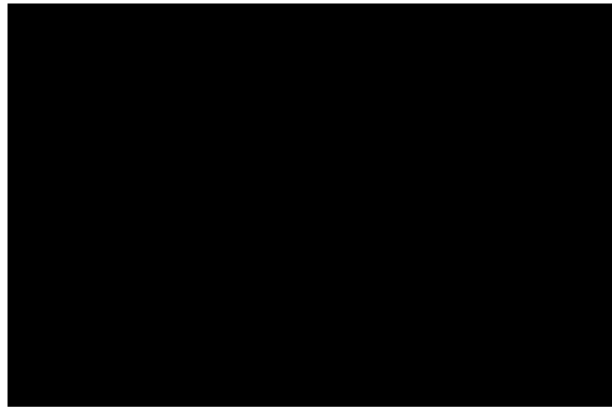

Tanja Piblar
FRANCE VEBER

Spoštovane gospe in gospodje,

v svojem prispevku ob počastitvi 90. jubileja Oddelka za filozofijo bom spregovorila nekaj besed o Francetu Vebru, prvem univerzitetnem učitelju filozofije na novoustanovljeni ljubljanski univerzi, ki je dal oddelku svojevrsten pečat v obdobju med obema vojnama.

Rodil se je 20. septembra 1890 v Radgoni. Po opravljeni maturi je tri semestre obiskoval bogoslovje v Mariboru. Od leta 1912 do 1917 je študiral filozofijo in klasično filologijo na univerzi v Gradcu. Od leta 1915 do leta 1918 je bil v vojaški službi; služboval je pri vojaški cenzuri za slovanske jezike v avstrijskem Feldkirchu. Leta 1917 je promoviral pri Alexiusu Meinongu z delom *Die Natur des Gegenstandes Sollen und dessen Beziehung zum Wert ist zu untersuchen und das Ergebnis womöglich den Grundproblemen der Ethik nutzbar zu machen* (Trebajo raziskati naravo predmeta najstvo in njegov odnos do vrednote in rezultat če je mogoče uporabiti pri temeljnih problemih etike). Po vrnitvi v domovino se je sprva zaposlil na prvi državni gimnaziji, kjer je kot namestni učitelj v letih 1919-1920 poučeval nemščino. Aprila leta 1920 se je habilitiral na filozofski fakulteti v Zagrebu pri Albertu Bazali kot privatni docent. V poletnem semestru 1920 je začel predavati v filozofskem seminarju na novoustanovljeni ljubljanski univerzi, do habilitacije na ljubljanski univerzi je predaval kot izredni predavatelj. Oktobra 1920 je bil imenovan za docenta teoretične filozofije na ljubljanski univerzi; leta 1923 je bil imenovan za izrednega profesorja in leta 1929 za rednega. Opravljal je številne funkcije: v študijskem letu 1931/32 je bil izvoljen za dekana Filozofske fakultete in v naslednjem letu za njenega prodekana. V letih od 1940 do 1945 je bil dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Bil je tudi ustanovitelj in prvi predsednik Slovenskega filozofskega društva. Ob koncu vojne leta 1945 je bil aretiran in je kratek čas prebil v preiskovalnem zaporu; izpuščen je bil na podlagi ukaza o splošni amnestiji in pomilostitvi. Septembra istega leta je bil nato iz ideoloških razlogov predčasno upokojen in se je moral odpovedati članstvu v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Leta 1970 ga je graška univerza ob petdesetletnici promocije odlikovala z zlatim doktoratom. Umrli je 3. maja 1975 v Ljubljani.

Z Vebrovim prihodom v Ljubljano in ustanovitvijo Seminarja za filozofijo se je filozofija kot stroka začela sistematično gojiti in razvijati. Veber po pravici velja za utemeljitelja moderne slovenske filozofije. Izšel je iz predmetnostne teorije svojega učitelja Meinonga, vendar se je od nje vse bolj oddaljeval in se razvil v samostojnega misleca. Z njim je postala slovenska filozofija primerljiva s sočasnimi evropskimi filozofskimi tokovi. Janez Janžekovič, dober poznavalec Vebrove misli, je zapisal:

“Vebrovo modroslovje, predmetna teorija, je bilo uvoženo iz Gradca. To ni bilo slovensko modroslovje. Toda Veber je tujo sadiko zasadil v slovensko zemljo, začela ja bohotno poganjati ter se razvijati čisto po svoje. Iz predmetne teorije je pri nas nastalo nekaj povsem drugega. Dobili smo prvo svoje, prvo slovensko modroslovje” (Janžekovič, 1967: 465).

Vebrovo najbolj plodno obdobje je bilo v času njegovega delovanja na ljubljanski univerzi, ko je objavil vseh svojih 14 knjižnih del ter veliko število razprav in člankov. Njegovo znanstveno delo je bilo močno povezano z njegovo pedagoško dejavnostjo; po svoji prisilni upokojitvi skorajda ni objavljajal.

Veber je v poletnem semestru 1920 kot prvi profesor filozofije začel predavati v filozofskem seminarju, ki je bil do študijskega leta 1922/23 združen s pedagogiko (njen predstojnik je bil Karel Ozvald). Začetki na univerzi so bili težavni, novo nastali filozofski seminar se je spopadal s številnimi težavami, med največjimi je bilo pomanjkanje študijske in strokovne literature. Ta položaj se je spremenil, ko je bila leta 1921, nekaj mesecev po Meinongovi smrti, od njegove vdove Doris Meinong po simbolični ceni odkupljena njegova bogata zasebna knjižnica, ki je več desetletij predstavljala jedro seminarske knjižnice. Študij v filozofskem seminarju je potekal v obliki predavanj in seminarjev. Veber je v svojih predavanjih obravnaval zlasti filozofsko psihologijo, spoznavno teorijo, etiko in estetiko, pri čemer je sledil svojim raziskovanjem na področju predmetnostne teorije. Predaval je tudi o zgodovino filozofije, o zgodovini slovenske in jugoslovanske filozofije. Filozofski seminar je bil namenjen obravnavi klasičnih in novejših filozofskih del. Veber je več kot desetletje v seminarju predaval sam; v zimskem semestru 1933/34 se mu je kot predavateljica pridružila učenka Alma Sodnikova, ki je v celoti prevzela predavanja iz zgodovine filozofije ter zgodovine slovenske oz. jugoslovanske filozofije. V študijskem letu 1941/42 je začel predavati privatni docent Cene Logar, ki je s predavanji nadaljeval po končani vojni in je predaval do svoje izključitve iz univerze iz političnih razlogov. Mesto pomožnih asistentov, kar je bila neplača funkcija, so zasedali različni Vebrovi doktorandi, med drugim Klement Jug, Nikolaj Berus, Lojze Potočnik in Emil Hrovat.

Veber je imel veliko število študentov in doktorandov – v letih od 1923 do 1945 je bil mentor pri 23 doktoratih. Vendar pa ti njegove filozofije z redkimi izjemami niso nadaljevali. Med njimi naj omenimo zgodaj umrlega filozofa in alpinista Klementa Juga, profesorico za zgodovino filozofije Almo Sodnik, filozofa in prevajalca Mirka Hribarja, profesorja za pedagogiko Stanka Gogalo, pravnika in založnika Rudolfa Trofenika, filozofa Ceneta Logarja, teologa, univerzitetnega profesorja psihologije in filozofije Antona Trstenjaka, pisatelja Vladimirja Bartola, filozofa, pedagoga in psihologa Leona Žlebnika ter župnika in filozofa Ludvika Bartlja. Kot lahko preberemo v spominih njegovih

učencev, je Veber svoje študente spodbujal h kritičnemu in samostojnemu mišljenju. Učil jih je znanstvenega mišljenja, ki presoja teorije po moči njihovih argumentih; poudarjal je pomembnost izoblikovanja lastnega stališča.

Vebrova filozofija je v času med obema vojnama naletela na velik odziv tudi v širši javnosti, v krogu izobražencev, ki so se z njegovimi mislimi bodisi strinjali ali pa so ga zavračali. Janez Janžekovič je v že omenjem članku zapisal:

“Že smo bili na tem, da postane tudi modroslovje posebna slovenska kulturna panoga, kakor so leposlovje, slikarstvo, glasba. Pogoji so že nastajali. Okrog Vebra se je zbrala lepa šola nadarjenih učencev, izdelana so bila pravila za prvo slovensko modroslovsko društvo. Vebrova misel je obudila nasprotnike, začela so se kresati mnjenja, javnost se je razgibala, modroslovske knjige so šle v promet, skratka, slovenska filozofija je zaživela” (Janžekovič, 1967: 465).

Po osvoboditvi in spremembi družbenega sistema za Vebrovo filozofijo na univerzi ni bilo več prostora. Njegova univerzitetna kariera je bila končana in prisilno je bil izključen iz javnega življenja – postal je “neoseba”, če uporabim besede Alenke Puhar. Kot je mogoče razbrati iz ohranjenih arhivskih in drugih dokumentov, očitki, da je bil Vebrov odnos do okupatorjev med vojno kooperativen, ne držijo. Veber je živel za znanost in se ni politično udeleževal. Njegovo filozofijo so v marksističnih krogih že pred vojno označili kot “reakcionarno” in “meščansko”. Vsekakor pa Veber ni bil naklonjen socializmu in njegovim idejam; kritiziral ga je – skupaj s kapitalizmom – zlasti v svojih razpravah o združništvu, in sicer kot gospodarski sistem, za katerega je gospodarstvo najvišji smoter in ne sredstvo življenja.

Vebrova filozofija je bila po vojni dolgo časa zamolčana; šele v 80. letih prejšnjega stoletja je bila postopoma “znova odkrita”: leta 1985 je pri Slovenski matici v zbirki Slovenska filozofska misel izšel ponatis njegove *Estetike*, leta 1989 pa je bilo pri tej založbi izdano delo *Estetska misel Franceta Vebra* avtorja Dušana Pirjevca. V letih 1986, 1988, 1990 in 2000 so bili v Sloveniji in Avstriji organizirani štiri mednarodni kongresi o Vebrovi in sodobni analitični filozofiji, leta 2005 je v Ljubljani potekal mednarodni simpozij, ki je bil posvečen zgolj Vebro. Slovenska akademija znanosti in umetnosti je Vebra leta 1996 posmrtno rehabilitirala. V zadnjih desetletjih se je vidno povečalo zanimanje za njegovo filozofijo, o čemer pričajo številne publikacije v slovenskem, nemškem in angleškem jeziku.

Častitljiva obletnica kot je današnja, je dobra priložnost, da se spomnim na svojo zavezanost preteklosti. Svoj prispevek naj zaključim z Vebrovimi besedami, ki jih je izrekel ob svoji osemdesetletnici:

“In moja sedanja poslednja želja na filozofskem področju? Glede na povedano je lahko to le splošna in še močnejša zavest o predmetih, ki mora v odnosu do bližnjega (človeka) in z ozirom nanj pomeniti resnično ljubezen

do predmetov: ta pa se mora izražati predvsem v tem, da so ljudje kljub vsem svojim napakam in zmotam strpni drug do drugega in s tem tudi odpirajo pot svetovnemu miru. To je moja poslednja želja tudi za filozofijo in filozofsko raziskovanje” (Veber, 2005: 153).

::LITERATURA

- Janžekovič, J. (1967): "Kako je s slovenskim modroslovjem". V: *Nova pot*, 10-12, str. 439-466.
- Veber, F. (2005): "Moji odnosi z Meinongom". V: *Nova Revija*, xxiv/282-283, str. 146-153.